BRIAN W. ALDISS

NONSTOP

Předmluva Christopher Priest

BRIAN W. ALDISS

NONSTOP

Ukázka elektronické knihy

BRIAN W. ALDISS

NONSTOP

Překlad JAROSLAV VEIS a VERONIKA MAXOVÁ

ARGO
TRITON

Edici Fantastika řídí Martin Šust

© Argo, 2018
© Stanislav Juhaňák – Triton, 2018
Copyright © 1958 by Brian W. Aldiss
Introduction © 2018 by Christopher Priest
Translation © Jaroslav Veis and Veronika Maxová, 1979
Cover art © 2007 by Tomasz Maroński

ISBN 978-80-257-2643-3 (váz.)
ISBN 978-80-257-2702-7 (e-kniha)

Komu jinému než
TEDU CARNELLOVI,
redaktoru *New Worlds* a *Science Fantasy*,
který dal podnět
ke vzniku *Nonstopu*

Ukázka elektronické knihy

Pro toto nové vydání dobře známého románu jsem tu a tam udělal pár úprav.

Dobrodružství zůstává beze změny; postavy také; stejné zůstalo i téma myšlenky, která pohltí veškerou realitu.

Bylo změněno jen pár slov.

Slova však samozřejmě tvoří veškeré rozdíly.

B.W.A.

PŘEDMLUVA

Nonstop je debutový román Briana Aldisse, v Británii vyšel v pevné vazbě roku 1958. Není to ale jeho první kniha – už předtím publikoval soubor okouzlujících výjevů ze života prodavače v oxfordském knihkupectví *Zápisky z knihkupectví Brightfount* (Brightfount Diaries, 1955) a sbírku povídek *Vesmír, čas a Nathaniel* (Space, Time and Nathaniel, 1957).

První texty mladého muže, kterému se zanedlouho mělo dostat světového uznání jako jednomu z nejvýznamnějších autorů science fiction, tehdy žádný rozruch nevyvolaly. *Nonstop* se bestsellerem nestal a těch několik recenzí, které vyšly, román hodnotily jako rutinní dobrodružnou science fiction. Brian Aldiss nadále prodával v Oxfordu knížky.

S přibývajícími povídkami a romány jeho reputace stoupala. V půli šedesátých let se už o něm mluvilo jako o neobyčejném a nadmíru talentovaném autorovi. *Nonstop*, důmyslně vystavěný román, plný překvapivých obratů a jejich rozuzlení, se silnou a neobyčejně čtivou dějovou linií, byl však stále považován za raný výtvor, v kontextu pozdější ambiciózní a progresivní tvorby spojované s Aldissovým jménem dosti netypický. K jeho váženějším pracím patřil především román *Sklenník* (Hothouse, 1962), za který získal cenu Hugo a který vyšel nejprve ve formě povídek psaných pro americký časopis *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*. O pár let později vyšel mnohem osobněji laděný dramatický příběh *Pokolení starců* (Greybeard, 1964), obraz stáří ve světě postiženém všeobecnou neplodností, v němž se už nerodily žádné děti. Následovala ambiciózní cesta proti proudu času do doby, kdy ještě na Zemi nežili lidé (An Age, 1967) a experimentální a stylově odvážná próza *Bosonoh v hlavě* (Barefoot in the Head, 1969).

Aldiss však nepsal jen romány. Byl to vždy pilný povídkář a jeho texty vycházely v mnoha časopisech a antologiích po celém světě. Dokázal psát povídky svěží, plné překvapení, netradiční a nápadité.

Z dobrodružného *Nonstopu* se pozvolna stávala jen součást jeho díla, považovaná za cosi, z čeho on i zbytek světa už vyrostl.

Avšak kniha jednou vydaná stále žije a nachází nové čtenáře, dokonce i když sám autor už je se svou tvorbou někde jinde. Na počátku roku 1962 si tak našla i mě.

Byl jsem tehdy teenager. Kamarád mi řekl, že existuje něco jako science fiction, a já začal kupovat každou sci-fi knížku, kterou jsem v londýnských knihkupectvích a knižních regálech novinových stánků objevil. Jednou jsem takhle narazil na lacině vypadající paperback *Nonstop*. Na křiklavé obálce byl chlapík, který se zoufale snažil udržet na jakémsi kovovém disku, letícím nepochybně obrovskou rychlostí nad korunami stromů. Reklamní slogan zněl podivně směšně: *Ve světě plném nebezpečí dokázal najít sám sebe!* Co to, sakra, mělo znamenat? Netušil jsem, ale toužil jsem se to dozvědět.

Ukázal jsem paperback onomu kamarádovi, který byl na science fiction odborník. „Jasně, tohle je jedna z nejlepších knížek," řekl. „Tu si musíš hned přečíst!" Ještě ten večer jsem ho vzal za slovo a pustil se do čtení. Byl jsem tenkrát přístupný naprosto všemu a „všechno" jsem v *Nonstopu* také objevil. Knížka mě hned chytla.

Když v roce 1965 Brian Aldiss o *Nonstopu* psal, soudil, že „zkušenější čtenáři SF" brzy odhalí, o čem kniha je. To ale nebyl můj případ, byl jsem ochotný nechat se omámit. Obávám se, že dnes, zhruba šedesát let poté, co byla kniha napsána, se už najde jen hrstka čtenářů natolik nepolíbených zápletkami pro science fiction tak typickými, jako jsem byl tehdy já, přesto ale dle mého názoru stále platí, že příběh je pozvolna odhalován výjimečně zdařilým způsobem.

Většina nakladatelů každopádně nemůže odolat, aby patrně v zájmu lepších prodejů na obálce knihy něco málo neprozradila. Platí to zejména ve Spojených státech, kde nakladatelé soudí, že čtenářům nelze důvěřovat, že by snad něco dokázali sami pochopit. Ve Spojených státech *Nonstop* dokonce vyšel pod jiným názvem – nechci se ani zmiňovat pod jakým, ale jak říkal sám Brian Aldiss, název vy-

Ukázka elektronické knihy

zrazoval hlavní zápletku, což „řada čtenářů považovala za přílišné odhalení".

Dnes už si myslím, že onen původní reklamní slogan byl dokonalý: *Ve světě plném nebezpečí…* – no tohle! Když kolem sebe narážíte na jedno nebezpečí za druhým, s tím už přece musíte něco dělat. A … *dokázal najít sám sebe!* – jak sám sebe vlastně ztratil? Je to báječně nejasné a nesmyslné, o románu se z toho nedozvíte vůbec nic, ovšem zvídavou mysl to povzbudí k ještě větší zvědavosti.

Příběh je vyprávěn z pohledu skupinky postav žijících v jakési osadě uprostřed džungle plné bující vegetace. Nespokojení i nešťastní ze svého života, rozhodnou se objevit, kde se vlastně nacházejí a v jaké situaci přesně jsou. Následuje důvtipné rozvíjení příběhu, v němž se čtenář dozvídá, o co jde, současně s postavami. Na počátku toho všichni vědí jen velmi málo nebo vůbec nic, což je ovšem stav, v němž jsou čtenáři na prvních stránkách kteréhokoli románu vždy. Dobrodružství *Nonstopu* ovšem začíná hned na první stránce – a překvapivá zápletka přijde vzápětí.

Jedno překvapení stíhá druhé. Postavy příběhu se prodírají tajemnou džunglí, objevují sebe samotné i své prostředí. Nedochází k tomu hned, to by bylo příliš jednoduché. Musejí k tomu nejdříve dospět a poučit se. Musejí si to zasloužit. Myslí si nejdřív *jedno* a potom dojdou k *něčemu jinému*, ale nezbývá než si myslet něco *ještě úplně jiného*. Hádají se, zamilovávají se, prožívají dobrodružství, neustále je něco ohrožuje. Jsou rozezlení, vyděšení, šťastní, vzrušení, zoufalí. Narážejí na jiné lidi, jenže co jsou ti vůbec zač? Někteří jsou velcí jak obři a jiní zas mluví strašně pomalu. Se všemi promlouvají nebo je vyslechnou, ale buď jim tak docela nerozumějí (což dává příležitost také čtenáři, aby se o to pokusil), nebo jde o nápovědy úmyslně zavádějící. Postavy však nepolevují, naděje, že přece jen odhalí, oč jde, v nich neumírá. V závěru na vše přijdou – jde však o něco úplně odlišného, než čekali.

Nechci vám všechno zkazit, a proto už o románu víc prozradit nemůžu. O zlozvyku vyzrazování zápletek se toho dnes napovídá hodně, v případě románů a knih vůbec je to ovšem zavádějící. Pokud román skrývá jen jediné překvapení, které může zničit jediná náhodná zmínka, tak zas až tak dobrý není. Knihy jsou přece plné aspektů, které čtenářům

nelze znechutit tím, že o nich vědí předem – je to jejich jazyk, to, jakým způsobem a na jakém pozadí jsou vykresleny postavy, jak je vytvářena symbolika obohacující podstatu příběhu. Právě pro tohle čteme tak rádi – chceme víc než jen originalitu a překvapení.

Brian Aldiss to věděl. Když v roce 1965 o svém *Nonstopu* psal, připomněl postavu jménem Marmaduke Milestone z románu Thomase Lovea Peacocka (Headlong Hall, 1816). Autor v něm pana Milestona přivádí do parkově upravené zahrady, přecpané umělými jeskyněmi, pagodami, čínsky stylizovanými můstky a vším tím haraburdím, kterým na počátku 19. století bohatí Angličané své zahrady okrašlovali. Pyšný majitel mu vysvětluje, že tahle úžasná zahrada obsahuje kromě své krásy také prvek *nepředvídatelnosti*. Pan Milestone mu na to odpovídá: „Ale co si pomyslím, až se po ní budu procházet podruhé?"

Aldissova zahrada rozkoší obsahuje mnohem víc než jen nepředvídatelná odhalení, a on si to patrně uvědomoval, už když román psal. Je radost knihu číst – děj ubíhá rychle, postavy jsou přijatelným způsobem nepřívětivé a nevyzpytatelné, odhalená tajemství vždy stojí za to. Dodnes si myslím, že jde o jeden z nejlepších románů Briana Aldisse, a bylo mi potěšením představit ho v tomto novém vydání českým čtenářům.

Christopher Priest
únor 2018

„Pro spisovatele je bezpečnější
vybrat si jako téma něco,
co tuší, než něco, co zná.“

L. P. Hartley

„Putovat s nadějí
je lepší než dorazit k cíli…“

R. L. Stevenson

Společnost, jež si nechce nebo nedokáže uvědomit, jak nepatrnou část vesmíru tvoří, není skutečně civilizovaná. Jinými slovy, vždy v sobě nese určitý neblahý faktor a ten je příčinou její nevyváženosti. Toto je příběh takové společnosti.

Původcem myšlenky je člověk, a myšlenky proto jsou – na rozdíl od nespočetného množství jednotlivostí, z nichž se náš vesmír skládá – zřídkakdy naprosto dokonalé. Je do nich nevyhnutelně vpečetěna lidská křehkost – mohou být ubohé i velkolepé. Toto je příběh velkolepé myšlenky.

Pro lidi, o nichž příběh vypráví, to však byla víc než jen myšlenka: byl to prostor jejich bytí. Neboť tato myšlenka, jak už se to občas stává, zbloudila a pokřivila běh jejich životů.

ČÁST PRVNÍ
UBIKACE

I

Roy Complain měl pocit, že tlukot jeho srdce se šíří mýtinou jako radarové paprsky odražené vzdálenou překážkou zpět ke svému zdroji. Stál ve dveřích kajuty s rukou na zárubni a naslouchal divokému bušení v tepnách.

„Tak se pohni, když chceš vypadnout! Říkals přece, že chceš vypadnout!"

Gwennin hlas za zády zněl tak jízlivě, až ho postrčil ven na mýtinu. Bez ohlédnutí bouchl dveřmi, teprve pak se mu z hrdla vydralo temné zavrčení. Aby se ovládl, začal si bolestivě drásat ruce. Takový už byl život s Gwenny – hádky pro nic za nic a po nich nepříčetné záchvaty vzteku, který ho užíral jako zákeřná nemoc. Kdyby to byl alespoň poctivý vztek, ne tohle bláto! Ať ho na sebe naházeli kolik chtěli, Complain moc dobře věděl, že se brzy a s ponížen̆ými omluvami vrátí. Potřeboval svou ženu.

Doba bdění teprve začínala. Ještě se tu potloukalo pár mužů; později se všichni někam vytratí za svými záležitostmi. Hlouček, který dřepěl na palubě, hrál *Vzhůru ke hvězdám*. Complain s rukama v kapsách došel až k nim a rozladěně se zahleděl mezi střapaté hlavy. Hrací plocha, nakreslená přímo na palubě a pokrytá žetony a znaky, měla délku dvou rozpažení. Jeden z hráčů se zrovna nahnul a posunul dvojici svých figur.

„Pětka je obklíčená," řekl s vítězoslavnou krutostí. Zdvihl hlavu a spiklenecky na Complaina mrkl.

Complain se lhostejně otočil. Jako kluka ho tahle hra dlouho a neodolatelně přitahovala. Hrával ji, až mu dřevěněly z neustálého dřepění nohy a byl sotva s to rozeznat stříbřité kameny. Stejně vášnivě, jako v obluzení, hráli i ostatní, téměř všichni z kmene Greenů; hra jim dávala pocit prostoru a síly, kterých se jim tolik nedostávalo. Teď už její

Ukázka elektronické knihy

kouzlo na Complaina nepůsobilo a trochu mu i chybělo. Potřeboval by něco, co by ho úplně pohltilo.

Rozladěně se loudal mýtinou a sotva vnímal dveře vpravo i vlevo. Jeho oči, jako by hledaly nějaké znamení, slídily po kolemjdoucích. Zahlédl Wantage; klusal k zátarasu a instinktivně přitom skrýval znetvořenou levou tvář před zraky ostatních. Wantage u dlouhých polí nikdy nehrál: nesnášel lidi po obou stranách. Jak to, že ho po narození Rada ušetřila? V kmeni Greenů přicházela na svět spousta znetvořených dětí, ale vždy je čekal jen nůž. Jako kluci říkali Wantageovi ‚Zpotvořenec' a týrali ho, ale vyrostl z něho silný a rvavý chlapík, který věděl, jak je přimět k větší snášenlivosti, a posmívat se mu mohli jen za zády.

Aniž si to Complain uvědomil, dostalo jeho neurčité bloumání cíl: zamířil za Wantagem k zátarasu. Tady dole byly nejlepší kajuty a Rada si je přirozeně vyhradila pro své potřeby. Ze dveří, které se právě rozletěly, vyšel sám poručík Greene se dvěma důstojníky v patách. Přestože Greene byl dnes už stařec, zachoval si vznětlivost a v trhavých pohybech i zbytky rázného kroku z dob mládí. Oba důstojníci, Patcht i Zilliac, pochodovali s paprskomety, které jim trčely zpod opasků, a s vědomím důležitosti vedle něho.

Ke Complainovu nesmírnému potěšení Wantage z jejich nenadálého příchodu zpanikařil tak, že veliteli zasalutoval. Byl to ostudný posunek, místo aby zdvihl ruku, spíše se k ní poklonil, a Zilliac se na něj na oplátku zhnuseně zašklebil. I když to pýcha nedovolovala přiznat, podlézavost byla všudypřítomná. Také Complain patřičně pozdravil, když míjel trojici. Potom se zamračeně odvrátil. Nikdo si nesmí myslet, že on, lovec, není roven komukoli jinému. V Učení přece stojí: „Podřízeným se stává teprve ten, kdo pocítí potřebu prokazovat úctu druhému".

Vrátila se mu nálada. Dohonil Wantage a poplácal ho po levém rameni. Ten sebou trhl na opačnou stranu a nastavil Complainovi před břicho silnou tyč. Měl úsporné pohyby člověka, který žije mezi nabroušenými noži. Ostří tyče mířilo Complainovi přímo na pupek.

„Copak, fešáku, takhle zdravíš kamarády?" zeptal se Complain a odstrčil hrot stranou.